

07.00.15.ТАЪРИХИ МУНОСИБАТҶОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ
ВА СИЁСАТИ ХОРИҶӢ
07.00.15. ИСТОРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИИ
И ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ
07.00.15. HISTORY OF INTERNATIONAL RELATIONS
AND FOREIGN POLICY

ТДУ 930,32 (581)

DOI:10.51844-2077-4990-2022-2-60-65

АФҶОНИСТОН *Ҳасанов Саидашраф Акрамович*, унвонҷӯи
ДАР ДАВРАИ РАЁСАТИ *Донишкадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва*
ПРОФЕССОР БУРҶОНИДДИН *бозомӯзии кормандони соҳаи маориф*
РАББОНӢ *(Тоҷикистон, Душанбе)*

АФГАНИСТАН В *Ҳасанов Саидашраф Акрамович*, соискатель
ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ *Республиканского института повышения*
ПРОФЕССОРА БУРХАНУДДИНА *квалификации и переподготовки работников*
РАББАНИ *сферы образования (Таджикистан, Душанбе)*

AFGHANISTAN *Hasanov Saidashraf Akramovich*, claimant for
UNDER PROFESSOR *candidate degree of the Republican institute of*
BURHANUDDIN RABBAN'S REIGN *advanced training and retraining of collaborators in*
the sphere of education (Tajikistan, Dushanbe),
E-mail: donishkada_2012@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: Бурҳониддин Раббонӣ, Давлати исломии Афғонистон, Аҳмадишоҳ Масъуд, Ҷабҳаи муттаҳиди исломии наҷоти Афғонистон, ҳаракати “Толибон”

Дар мақола давраи ба сари қудрат омадани Бурҳониддин Раббонӣ дар Афғонистон ва ҳукмронии ӯ, муборизаҳо ва муқовимат бо душманони давлатӣ, пайдоиши “Толибон”-у амалкардҳои гайрибашиарии ин ҳаракати ифротӣ, ташиқи “Ҷабҳаи муттаҳид” ва мубориза бо толибон, террори Аҳмадишоҳи Масъуд ва интиқоли қудрат мавриди таҳлили илмӣ қарор дода шудааст. Қайд мешавад, ки Афғонистон ҳамчун кишвари ҷангада чанд даҳаи охири асри XX ва аввали асри XXI наметавонад як низоме барои сулҳ ва осоиштагии мардум рӯй кор биёрад. Давлати Исломии Афғонистон баъд аз он, ки нерӯҳои Аҳмадишоҳи Масъуд дар 28 апрели соли 1992 вориди Кобул гардид ташиқи ёфт ва аввалин раиси ин давлат дар асоси Паймони Пешовар С. Муҷаддадӣ таъйин шуд. Норизоиҳо аз роҳбарият ин давлат ва муқовиматҳои муҷоҳиддин, махсусан Г. Ҳикматёр нагузошт роҳбариро идома диҳад. Бурҳониддин Раббонӣ аз тариқи созиш ва мусолиҳа дар моҳи июни ҳамон сол ба сари қудрат омад. Дар соли 1993 Б.Раббонӣ Барномаи рушди давлатро муаррифӣ намуд. Пайдоиши “Толибон” ва ҳаракатҳои ифротию террористии дигар ба ӯ имкон надод, ки ҳадафҳои дар барнома пешбинишударо амалӣ созад. Дар сентябри 1996 толибон Кобулро гирифтанд. А.Масъуд “Ҷабҳаи муттаҳид” таъсис дод ва бо ин қараёни террористию экстремистӣ то ба шаҳодат муқовимат намуд. Дар соли 2000 навад дар сади Афғонистонро аз худ карда буданд, вале ҳамон дуст доштани Ватан ва иродаи мустақкам Раббонӣ ва Аҳмадишоҳи Масъуд буд, ки мубориза қатъ намегардид. Пас аз ҳодисаҳои 9-11 сентябри соли 2001 Амрико ва ҳампаймононаш толибонро аз Афғонистон поксозӣ намуданд ва дар тай як ҷаласа профессор Б.Раббонӣ қудратро ба Ҳ.Карзай интиқол дод.

Ключевые слова: Бурханиддин Раббани, Исламское Государство Афганистан, Ахмадшах Масуд, Объединенный исламский фронт спасения Афганистана, движение “Талибан”

В статье подвергнуты научному анализу военно-политические события периода правления Бурхануддина Раббани в Афганистане, борьба и столкновения с противниками государства, появление талибов и бесчеловечные действия этого экстремистского движения, формирование Объединенного фронта и борьба с Талибан. Афганистан, раздираемый войной в последние несколько десятилетий двадцатого и начала двадцать первого веков, не может иметь единой системы обеспечения мира и стабильности. Отмечается, что Исламское Государство Афганистан было сформировано после того, как силы Масуда вошли в Кабул, 28 апреля 1992 года, и С. Моджаддади стал первым президентом страны (на два месяца) в соответствии с Пешаварским соглашением, а по истечении двухмесячного срока пребывания во главе государства власть перешла к Бурхануддину Раббани. Указывается, что в 1993 г. Б. Раббани представил Государственную программу развития, но он не смог достичь поставленных в ней целей в связи с

междоусобной борьбой между военно-политическими группировками моджахедов, с одной стороны, и появления Талибана, с другой. В сентябре 1996 года талибы захватили Кабул. Из представленных материалов исходит, что Б.Раббани и А. Масуд с целью консолидации антиталибовских сил сформировали «Объединенный фронт», а после событий 9-11 сентября 2001 года США и их союзники начали военную операцию в Афганистане и с помощью «Объединенного фронта» свергли режим «Талибан». Констатируется факт проведения в Бонне конференции афганских политических сил, где была сформирована Временная администрация Афганистана во главе с Х.Карзаем, которому власть передал Б.Раббани.

Key words: *Burhanuddin Rabbani, Islamic State of Afghanistan, Ahmad Shah Massoud, United Islamic Salvation Front of Afghanistan, Taliban Movement*

The article dwells on the period of Rabbani's rise to power in Afghanistan and his rule, the struggle against the state enemies, the emergence of the Taliban and the inhumane actions of this extremist movement, the formation of the "United Front" and the fight against the Taliban, Masood's terror and transfer of power. scientifically decided. Afghanistan, as a war-torn country in the last decades of the twentieth and early twenty-first centuries, cannot have a single system for peace and stability. The Islamic State of Afghanistan was formed after Massoud's forces entered Kabul on April 28, 1992, and became the country's first president under the Peshawar pact reappointed dissatisfaction with the leadership of this state and the resistance of the Mujahideen, especially G. Hikmatyar did not allow the leadership to continue. Burhanuddin Rabbani came to power through an agreement and reconciliation in June of the same year. In 1993, B. Rabbani presented the State Development Program with wide participation. The emergence of the Taliban and its extremist and terrorist movements prevented it from achieving its goals. In September 1996, the Taliban captured Kabul. A. Masood founded the "United Front" and with this terrorist and extremist process to the point of martyrdom. In 2000, 90 out of 100 Afghans were conquered, but it was the love of the homeland and the strong will of Rabbani and A. Masood that did not stop the struggle. Following the events of September 9-11, 2001, the United States and its allies cleared the Taliban of Afghanistan, and in a meeting, Professor Rabbani handed over power to President Karzai.

Баъди хуручи артиши собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ аз хоки Афғонистон дар соли 1989 ҳукумати вобастаи Маскав ба роҳбарии Муҳаммад Начибулло боз се соли дигар бо муҳолифони мусаллаҳи давлат муқовимат намуд. Аммо бо қатъ гардидани кумақҳои Иттиҳоди Шӯравии дар холи пошхурӣ, умеди роҳбарони ҳизб ва давлат барои бақои низом аз байн рафт. Шаби 28-уми апрели соли 1992 фармондеҳи нерӯҳои муқовимат Аҳмадшоҳ Масъуд бе муқобилият ва ҷанг вориди Кобул шуд. Пеш аз ин М.Начибулло мехост ба Дехлӣ фирор кунад, вале дар фурудгоҳ боздошт шуд ва ӯ дар намояндагии СММ паноҳандагӣ гирифт. Шӯроӣ ҷиҳодии танзимҳои Афғонистон дар Пешовари Покистон дар моҳи апрели ҳамон сол қарор қабул намуд, ки барои ду моҳи оянда Сибғатулло Мучаддадӣ Раиси Давлати исломии Афғонистон таъйин карда шавад. Ҳукумати муваққат барои ба эътидол овардани вазъияти Кобул талош мекард. Вобаста ба вазъи онвақтаи Кобул В. Коргун менависад, ки “пойтахт дар байни чор гурӯҳи ҳарбӣ-сиёсӣ тақсим карда шуда буд: дар қисми шимолуғарб, маркази шаҳр ва Арки Президент Аҳмадшоҳи Масъуд, дар қисмати ҷанубу ғарбӣ ҳизби шиаи «Ваҳдати исломӣ», ки соли 1990 дар Эрон дар заминаи гурӯҳҳои шиаи тарафдори эронӣ бо роҳбари А. Мазорӣ таъсис ёфта буд, минтақаҳои фурудгоҳи пойтахтро нерӯҳои генерал Абдурашид Дӯстум ва дар минтақаҳои ҷануби шаҳр Гулбиддин Ҳикматёр мустақам гардид” [6,с.447]. Аз гуфтаҳои ғавқузикр маълум аст, ки ҳукумати муваққат дар пиёда кардани низоми ягонаи давлатдорӣ ва ваҳдати миллӣ қореро анҷом дода наметавонистанд, чунки баъзе аз сарони гурӯҳҳои исломгаро ба монанди Г. Ҳикматёр намехостанд С.Мучаддадӣ дар сари ҳукумат монад ва пайваста Кобулро мавриди мушакборон қарор медоданд. Профессор Ҳ.Назаров менависад, ки “гурӯҳи аз ҳама тундрав, ифротӣ ва саркашро Ҳикматёр сарварӣ мекард, ки ба интиҳоб шудани С.Мучаддадӣ ба сифати раиси ҳукумати муваққатӣ муҳолифати шадид нишон медод, ки муддати вақолати вай танҳо барои ду моҳ муайян карда шуда буд. Ин муаллиф ҷойи дигар менависад, ки “Ҳукумати С.Мучаддадӣ аз ҳамон овони ба сари қудрат расидани худ дучори мунозиот ва муноқишоти шадиди дохилии ҳизбҳои исломӣ шуда, ба мушкilotи муҳими сиёсӣ ва иҷтимоӣ рӯ ба рӯ гардида буд ва ҳар кадом аз ҳизбҳои исломӣ мавқеи хоса доштанд” [8,С.632-633]. Аз вазъият истифода карда, ҳар яке аз ҳизбҳои исломӣ мехостанд ҳукуматро ба даст оранд ва кӯшиш ҳам мекарданд, ки гурӯҳеро ба тарафи худ майл созанд то ҳокимиятро соҳиб шаванд. Ҳикматёр будани Мучаддадиро дар ҳукумат намехост ва хостори берун кашидани нерӯҳои Дӯстум аз

Кобулро шуд. Профессор Қ.Искандаров нисбат ба мухлати ҳукмронии С.Мучаддадӣ чунин менависад: «Мухлати думоҳаи ҳукумати С.Мучаддадӣ хеле душвор буд. Дар ин муддат сарвари давлат натавонист, дар мақомоти ҳокимияти давлатӣ тартибу интизоми заруриро таъмин намояд. Ғорати муассисаҳои давлатӣ, қонуншикани мучоҳиддини собиқ дар шаҳр умедҳои мардуми шаҳро ба зиндагии осоишта ва таъсиси «ҳукумати одилонаи исломӣ» барбод дод»[2,с.53]. Аҳмадшоҳи Масъуд бо мақсади ба эътидол омадани Кобул ва умеди мардум тай чанд соат ба Г.Ҳикматёр бо миёнаравии Покистон ва Арабистони Саудӣ мулоқот кард. Ва дар натиҷаи мулоқот Г. Ҳикматёр барои имзои созишнома бо шарте розӣ шуд, ки пас аз анҷоми мухлати ваколати президентӣ С. Мучаддадӣ дигарбора интиҳоб нагардад ва ба ҷойи ӯ Бурҳониддини Раббонӣ таъйин карда шавад ва нерӯҳои Дӯстум аз шаҳри Кобул берун кашида шаванд. Инчунин вай барои иҷрои вазифаи Садри аъзами мамлакат Абдулсабур Фаридро пешниҳод кард. Ҳамин тавр, дар охири майи ҳамон сол Раббонӣ вориди шаҳри Кобул гашта, пас аз анҷоми давраи думоҳаи ҳукумати С. Мучаддадӣ рӯзи 28 июни соли 1992 ба ҳайси раиси Давлати исломии Афғонистон барои чор моҳи оянда вориди Арки Кобул шуд. Вобаста ба масъалаи мазкур андешаи муҳаққиқону олимони ва коршиносони масоили Афғонистони мусоир ягона мебошад. Албатта, барои президент шудани Раббонӣ нақши Аҳмадшоҳ Масъуд хеле зиёд аст. Ӯ иҷрои паймони Пешоварро қотёна талаб мекард. Интиҳоби Раббонӣ ба сифати Раис ин эътирофи саҳми тоҷикон дар мубориза барои озодии Афғонистон ва ҷойгоҳи онҳо дар низоми сиёсии кишвар буд. Профессор Қ. Искандаров менависад, ки “Ин нишонаи пуштибонии васеи тамоми қавмҳои Афғонистон аз профессор Раббонӣ, эътирофи қудрати сиёсӣ ва низомии тоҷикон ва саҳми онҳо дар муборизаи озодихонаи мардуми Афғонистон буд[1,С.17-18].

Ба андешаи муҳаққиқ Х. Назаров “Б.Раббонӣ аз роҳи созиш ва мусолиҳа пеш омада, барои пойдор ва устувор гардондани авзои дохилӣ ва назму низоми давлатӣ саъю талошҳои фаровоне ба харҷ дода буд”[8,635]. Агар ба таърихи ба сари ҳокимият омадани ҳокимони Афғонистон аз замони дуррониҳо то ин замон зеҳн монем маълум аст, ки ҳамеша шох, президент, раис ва ё роҳбар дар натиҷаи ягон юриш ва табадулот ба сари қудрат омадааст. Устод Профессор Раббонӣ бо тариқи демократӣ ба сари қудрат омада буд, вале барои идора ва таҳкими давлаташ ба ӯ ҳатто ҳамразмони давраи ҷиҳодаш ба муқобили Иттиҳоди Шӯравӣ имкон надоданд. Ҳар лаҳза фишорҳои ҳарбӣ меоварданд, то идораи давлатро аз ӯ бигиранд.

Аз рӯзҳои аввали раёсати Раббонӣ ба ҳайси Президент норизоӣ ва муборизаҳои Г.Ҳикматёр ва дигар танзимҳои сиёсӣ барои тақсими қудрат дар ҳукумат оғоз шуд. Г. Ҳикматёр, ки пуштибонии хориҷӣ, махсусан Покистонро дошт иҷрои супоришҳои онҳоро амалӣ мекард. В.Г. Коргун менависад, ки “дар тобистони соли 1992 даргириҳои мусаллаҳони миёни гурӯҳҳо барои тақсими қудрат оғоз шуд. Муборизаи асоси миёни Б.Раббонӣ ва Г. Ҳикматёр сурат гирифт. Сабаби расмӣ норизогии охири аз хузури нирӯҳои генерал Дӯстум дар шаҳр буд, ки раҳбари бунёдгароён ӯро ба ҳамкорӣ бо режими собиқӣ коммунистӣ муттаҳам мекард. Раҳбари ҲИА аз қароргоҳи худ дар Чоросиёб, 20 километрии ҷануби пойтахт ба партоби мушакҳо ба шаҳр шуруъ кард” [6,С.448]. Х. Назаров дар ин бора менависад, ки “ба кӯшиш ва талошҳои муқаррарии ҳукумати Б.Раббонӣ нигоҳ накарда, ҳарифон ва рақибони вай, ки ба танзимоти гуногуни мучоҳиддини аҳзоби сиёсӣ марбут ва аз мусоидати моддӣ ва молии давлатҳои хориҷӣ бархурдор буданд, амалиёти таҳрибкоронаи худро давом медоданд. Дар ин хусус аз ҳама бештар Г.Ҳикматёр ибтикор нишон медод. Вай зери никоби хориҷ кардани дастаҳои милисаи А.Дӯстум гаштаю баргашта шаҳри Кобулро ҳадафи оташи шадиди тӯпҳо ва ракетаҳо қарор медод[8,С.638-639]. Сомонаи <http://afghist.blogspot.com/> менависад, ки “Бо вучуде, ки устод Фарид аз ҷониби Ҳизби исломӣ дар давлати Кобул ифои вазифа мекард, Гулбиддин Ҳикматёр барои тасарруфи Кобул шадидтарин ҳамлаҳо ба роҳ андохт ва тавофуқи нисбие, ки дар Муоҳидаи Пешовар миёни танзимҳои мухталиф ба вучуд омада буд, аз ҳам пошид. Шумораи зиёди аз шаҳрвандони Кобул дар асари партоби ракетаҳои Ҳизби Исломӣ кушта шуданд ва шаҳри Кобул ба вайрона табдил шуд” [11]. Ин дар ҳоле буд, ки Б. Раббонӣ тамоми кӯшишро анҷом медод, то ҳама ин ҷангҳо ва нофаҳмиҳо бо тариқи оромӣ яқдигарфаҳмӣ роҳи ҳалли худро ёбанд ва як вазъияти эътидол ба вучуд биёяд. Вале кашмакашиҳо дар байни танзимҳои шадидтар мешуд ва ҳар сарвар дар минтақа ё қисмати муайяне худро роҳбар эълон мекард.

Дар моҳи декабри соли 1992 мухлати шашмоҳаи президентии Раббонӣ ба анҷом расид ва мебоист барои ду соли оянда президенти Афғонистонро Шӯроӣ ҳаллу ақд дар асоси Паймони Пешовар интиҳоб кунад. Устод Қ. Искандаров роҷеъ ба баргузории Шӯро чунин меорад: “Шӯроӣ ҳаллу ақд дар охири моҳи декабри соли 1992 дар шаҳри Кобул баргузор шуд. Г. Ҳикматёр ва дигар муҳолифони Б. Раббонӣ дарк карданд, ки интиҳобот ба раиси ҷумҳури

оянда машруъияти комил хоҳад дод, аз ин рӯ талош карданд, ки аз баргузории он ҷилавгирӣ кунанд. Кори Шӯро дар зери партоби мушакҳои ҷангҷӯёни Ҳикматёр сурат гирифт” [2, с.59]. Дар натиҷаи Бурҳониддин Раббонӣ бо ба даст овардани 917 овози аъзои Шӯро Раиси Давлати исломии Афғонистон барои ду соли оянда интиҳоб гардид. Албатта, муҳолифин пеш аз ҳама Г. Ҳикматёр ин ҷаласаро ғайрирасмӣ хонд ва ракетаборон кардани Кобулро идома дод. Бесарусомонӣ, задухӯрдҳо, муқовимати шадид ва куштор дар даргириҳои хунин байни нерӯҳои ҳукумат ва «Ҳизби исломӣ», «Иттиҳоди исломии озодии Афғонистон» ва дигар танзимҳои сиёсӣ ба вайронӣ валангор гаштани биноҳои истиқоматӣ, таъриҳӣ, мактабҳо, бемористонҳо ва ғайра оварда расонд.

Бурҳониддин Раббонӣ дар рӯзи истиқбол аз яқсолагии Давлати исломии Афғонистон (28.04.1993) тайи як ҷаласаи васеъ барномаи рушди ояндаи ин давлатро бо иштироки васеъ ба таври рӯшан муаррифӣ намуд.

Дар баробари ин, дар баҳори соли 1993 муборизаи ҳарбию сиёсӣ дар кишвар ба зинаи баландтари худ расид. Ду гурӯҳи ба ҳам муҳолиф таъсис ёфт: яке Аҳмадшоҳи Масъуд, Абдурашид Дӯстум ва Нодирӣ зери пуштибонии Бурҳониддин Раббонӣ ва дуюм Ҳикматёр, Сайёф ва ҳизби Ваҳдати исломӣ. Ин ду гурӯҳ барои ба даст овардани ҳукумати марказӣ муборизаи ҳарбиро шиддат бахшиданд. Ба қавли В. Коргун «Шиори ҷиход як тараф монду, сатҳи сиёсии муҷоҳиддин пеш омад» [6, с.449].

Дар баҳори соли 1994 ҳаракати имрӯз террористию экстремистию «Толибон» дар Қандаҳор аз ҳисоби паштунҳои гилзоӣ зери роҳбари Мулло Умар аз худ дарак дод ва ворида сахнаи сиёсии Афғонистон шуд. Қ.Искандаров дар мусоҳибааш ба муҳбири ҳафтаномаи “Миллат” доир ба пайдоиши “Толибон” чунин андеша намудааст: “Фаҳмиши ибтидоӣ дар бораи ҷунбиши “Толибон” соли 1994 ин буд, ки он гӯё як ҷунбиши худҷӯш аст ва давлати Бурҳониддин Раббонӣ хост онро ба мақсади овардани оромӣ субот бар зидди муҳолифони давлат истифода кунанд... Ҳамноми ӯ Мулло Раббонӣ, яке аз роҳбарони “Толибон” аз Қандаҳор ба Кобул омада, президентро мӯътақид сохт, ки ҷунбиши нав барои ҳалби силоҳи гурӯҳҳои ғайримасъул, кушодани роҳҳо, таъмини амният ташкил мешавад ва ба ҳеч вачҳ иддаои ҳокимиятро надорад” [3]. Андешаҳои аввалдоштаи ин ҳаракатро бо амалҳои муқоиса кунем, маълум аст, ки ғасбу ғоратгарӣ аз тариқи зӯрӣ соҳиби давлат шудан андешаи пинҳонкоронаи онҳо будааст. Ин буд, ки дар октябри соли 1994 миёни нерӯҳои Ҳизби исломии Афғонистон ва Толибон дар Спинбулд задухӯрди мусаллаҳона сурат гирифт, ки дар натиҷа нерӯҳои Г.Ҳикматёр шикаст хӯрданд. Дар шароити муборизаи тезу тунди гурӯҳҳои ҳарбию сиёсӣ дар Афғонистон парокандагии ҳокимият вусъат меёфт. Ғайр аз ҳукумати марказӣ дар ҳудудҳои муайян ва вилоятҳо бо ном “ҳукуматиҳои” Г.Ҳикматёр дар Чоросиёб, А.Дӯстум дар Ҷузҷон, Форёб, Қундузу Балх ва дигар муҷоҳиддин дар дигар манотиқи Афғонистон ташкил карданд. Шароити бисёр мураккаби ҳарбӣ ва сиёсӣ имкон намедод то интиҳоби президентӣ тавассути раъӣ мардуми Афғонистон баргузор гардад. Бинобар ин, дар соли 1994 Додгоҳи олии Афғонистон салоҳияту вақолати Президентии Б.Раббониро тамдид намуд.

Дар як муҳлати кӯтоҳ то миёнаҳои соли 1995 гурӯҳи тундрави “Толибон” ҳама вилоятҳои ҷануби Афғонистонро ишғол кард ва акнун аз миёни ҷавонон маҷбуран сарбозгирӣ мекарданд, то ҳокимиятро аз тариқи ҷанг соҳиб шаванд. Дар яке аз мусоҳибаҳои Бурҳониддин Раббонӣ меғӯяд, ки “имрӯз ҳаракате ба ном “Толибон” дар кишвари мо фочеа меофарад. Дар инҷо мебинем, ки инҳо аз кӣ сарбоз мегиранд, инҳо аз навҷавонҳо сарбоз мегиранд ва аз ҷавонҳо сарбозгирӣ мекунанд” [7]. Ҷанг ва муборизаҳои ҳарбӣ торафт ҳудудҳои ҷанубу ғарбро фаро гирифта буд. Дар моҳи апрели соли 1996 Толибон ба Кобул 866 мушак, партофтанд, ки дар натиҷа 200 нафар ба ҳалокат расида, як қатор иншооти давлатӣ ва манзили истиқоматӣ вайронӣ валангор шуданд. Дар моҳи августи ҳамон сол “Толибон” дар тай як ҳамла Ҷалолободро ишғол намуданд. Моҳи сентябри соли 1996 ҳаракати Толибон вилоятҳои Кунар, Нангахор ва Лағмонро ишғол намуданд. Пешравиҳои барқосои “Толибон”, ба қавли Рашид Аҳмад “Ҳукуматро дар ҳайрат гузошта буд” [9, с.40]. Ниҳоят “Толибон” 26-уми сентябри соли 1996 бидуни ҷанг ворида Кобул гаштанд. Муҷоҳиддине, ки 14 сол дар муборизаи озодихоҳӣ кордида буданд дар муқобили нерӯҳои як ҷунбиши навпайдо истодагарӣ карда натавонистанд. Чаро? Чунки ин ҷунбиш аз ҷониби Покистон дастгирӣ меёфт: аз як тараф, бо яроқу аслиҳа ва техникаҳои нави ҷангӣ ва аз тарафи дигар, аскарони “Толибон”-ро омӯзиши ҳарбӣ меод.

Ишғоли Кобул ба “Толибон” барои ба даст овардани шимоли Афғонистон роҳ кушод. Роҳбарони Давлати исломии Афғонистон аз чандин минбарҳои баланд изҳор намуданд, ки “Толибон” аз Покистон пуштибонӣ меёбанд. Аҳмадшоҳи Масъуд дар яке аз мусохибаҳои гуфт, ки “Толибон” муҳраи сиёсати Покистон дар Афғонистон мебошад”. Дар охири соли 1996 “Ҷабҳаи муттаҳиди исломии наҷоти Афғонистон” ташкил шуд, ки мақсад ва ҳадафи он мубориза бо ҳаракати тундрави “Толибон”, таъмини амният, сулҳ, субот ва ваҳдати миллии дар тамоми ҳудуди Афғонистон буд. Бо пайдо шудани роҳбари созмони байналмилалӣ террористии “Ал-қоида” Усома ибни Лодан дар Афғонистон, дар соли 1996 низоми ҳарбӣ ва сиёсии “Толибон” бо терроризм омехта гардида, дар баробари амалиётҳои ҷангӣ фаъолиятҳои инфиродӣ пайдо шуд. Дар моҳи майи соли 1997 баъд аз муҳосираи зиёд ва хиёнати муовини Дӯстум Абдулмалик минтақаи Мазори Шариф ба дасти “Толибон” гузашт. Ба пешравии “Толибон” дар шимол ва шимолу шарқ нигоҳ накарда, “Ҷабҳаи муттаҳид” муқовимати шадид нишон медод ва дар ин муборизаҳо саҳми Аҳмадшоҳи Масъуд бузург буд. Дар охири асри ХХ толибон 80% ҳудуди Афғонистонро дар ихтиёр дошт. Қ. Искандаров менависад, ки “Бисёр аз кишварҳои дигар бовар доштанд, ки тасаруфи вилояти Бадахшон охири пойгоҳи давлати Б.Раббонӣ кори чанд рӯз ё ҳафта аст” [4,с.5]. Азму ирода, мардонагӣ, шучоат, пеш аз ҳама, одамияти ин ду абармарди таърихӣ Бурҳониддин Раббонӣ ва Аҳмадшоҳи Масъуд онҳоро водор сохта буд, то дар муқобили ин ҳаракати тундрав ва террористӣ то охири имкон истодагарӣ намоянд. Аммо табиист, ки “Толибон” имкониятҳои васеи на танҳои ҷалбу ҷазби сарбозон ва пуштибонии кишварҳои исломиро таъмин намуда буданд, балки аз кишту қочоқи маводи муҳаддир даромади зиёд мегирифтанд, ки онро дар ҷанги зидди давлат истифода менамуданд. Кишту парвариш ва фуруши маводи муҳаддир дар Афғонистон он вақта як фочеа буд. Толибон ва фуруши маводи муҳаддир дар соли 1998 3 млрд. доллар ғоида ба даст оварданд. Гузашта аз ин, дар манотиқи мухталифи Афғонистон пойгоҳҳо ва марказҳои террористиро экстремистӣ ташкил ёфт. Нақзи ҳуқуқи башар, ҳуқуқи занон, нест кардани ёдгориҳои таърихӣ фарҳангӣ ва наслқушӣ дар Афғонистон пиёда карда мешуд. Б.Раббонӣ дар нишастии матбуотӣ (09.06.1998) гуфт, ки “аз оғози ҳукмронии “Толибон” Афғонистон ба макони фаъолиятҳои террористӣ ва поймолкунии ҳуқуқи башар табдил ёфтааст. Аз ин рӯ, сиёсати ҳукумати ӯ аз мубориза бо терроризм ва амалиёти террористӣ иборат буд” [12].

Дар апрели соли 2001 Аҳмадшоҳ Масъуд ба Аврупо сафар кард, бо сарони кишварҳои мулоқоту дар ҷаласаи парламенти Иттиҳоди Аврупо баромад намуда, ҷеҳраи аслии ҷунбиши “Толибон”-ро ба ҷаҳониён ифшо кард. Албатта, амалҳои ғайрибашари ин ҳаракати террористиро экстремистӣ бисёр ҳам сангин ва ваҳшиёна буданд. Баъди бозгашт аз Аврупо Масъуд ва роҳбари ДИА Б.Раббонӣ тавонистанд дар манотиқи мухталифи Афғонистон ҳастаҳои муқовиматро эҷод кунанд. Дӯстум аз Туркия баргашт ва Исмоилхон баъди гурехтан аз зиндони “Толибон” ворида ин муборизаҳо гардиданд. Ба андешаи Қ.Искандаров “Аҳмадшоҳ ҳақиқатан ҳам рамзи муқовимат ва муборизаҳои мардум дар роҳи истиқлолияти миллии мамлакат гардид” [5,с.392]. Давом ёфтани муборизаҳои Масъуд ба ҷомеаи байналмилалӣ ҷаҳолати “Толибон”-ро фош сохт. Профессор Қ.Искандаров менависад, ки “Агар ин муқовимат намебуд, ҷомеаи ҷаҳонӣ баъд аз фатҳи Кобул, ҳадди ақал баъди ишғоли Мазори Шариф Аморати исломиро ба расмият мешинохт, бидуни он ки аз моҳияти аслии “Толибон” огоҳ шавад” [4, с. 35]. Аз ин рӯ, душманони дохилию хориҷӣ роҳи террори роҳбарони давлат-маҳсусан Б.Раббонӣ ва А.Масъудро пеш гирифтанд. 9 сентябри соли 2001 дар Хоҷа Баҳоддин Аҳмадшоҳ Масъуд ҳангоми мусохиба бо ду нафар араби туниситабор-А.Тузонӣ ва Қ.Бақурий террор шуд ва Раиси Давлати исломии Афғонистон Б.Раббонӣ баъди ду рӯз шаҳодати Масъудро эълон кард ва 16-уми сентябри ҳамон сол дар Бозораки Панҷшер ба хок супорида шуд. Мирзодавлат Одинаев дар музокира бо рӯзномаи “Фараж” мегуяд: “Воқеан, Аҳмадшоҳи Масъуд ва устод Бурҳониддин Раббонӣ аз шахсиятҳои маъруфу маҳбуби ҷаҳонӣ ҳастанд, ки барои озодии миллати худ ва истиқлоли кишварҳои худ талош варзидаанду ҷони худро нисор кардаанд” [10]. Баъд аз ҳодисаҳои 11-уми сентябри ҳамон сол Амрико ва ҳампаймононаш то моҳи декабр Афғонистонро аз “Толибон” поксозӣ карданд. 14 ноябри соли 2001 Шӯрои амниятӣ СММ қатъномае барои ташкили Идораи муваққати Афғонистон тавассути баргузории як конфронси байнулафғонӣ қабул кард. 27 ноябри соли 2001 дар шаҳри Бонни Олмон конфронси ҳайати афғонӣ барои таъсиси ҳукумати муваққати Афғонистон бидуни иштироки Раиси давлат Б.Раббонӣ баргузор гардид. Б.Раббонӣ зидди баргузории ин конфронс дар дигар давлат буд ва мехост дар Кобул баргузор шавад. Вале ба суханони ӯ касе гуш намедод ва монетаи иштирокаш дар ин конфронс шуданд. Албатта, андешаву пешниҳодҳои ба Қонунӣ дар як нома супорид. Дар натиҷаи баҳсу мунозираҳои зиёд ва овоздиҳӣ Ҳ. Карзай Раиси

Идораи муваққатӣ интихоб гардид ва рӯзи 15-уми декабр таи як маросими давлатӣ ҳукумат аз Б.Раббонӣ ба ӯ интиқол дода шуд. Ҳамин тавр, давраи раёсати Бурҳониддин Раббонӣ дар Афғонистон яке аз пурмочаротарин давраҳои таърихи муосири Афғонистон мебошад. Душманонаш Г.Ҳикматёр ва “Толибон”-у пуштибонони онҳо Покистон ба ӯ имкон надоданд то ки дар давлати навин тамоми андешаҳои бунёдиашро амалӣ созад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Искандаров, Қ. Тоҷикони Афғонистон дар раванди рақобатҳои кавмию сиёсии кишвар/ Қ.Искандаров // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. -2017.-№3/6.-С.12-20.
2. Искандаров, Қ. Афғанистан в период правительства национального единства.-Душанбе: Дониш, 2021.-352с.
3. Искандаров Қ. Ҳоло толибон дуо мекунанд, то амрикоӣҳо ба Афғонистон баргарданд/Қ.Искандаров//Миллат.-2021.- 17 дек. [манбаи электронӣ]. URL:<http://www.millat.tj/articles/musohiba/5436-olo-tolibon-duo-mekunand-ki-amrikoi-o-ba-af-oniston-bargardand.html> (санаи муроҷиат: 26.02.2022).
4. Искандаров, Қ. Афғонистон дар ибтидои қарни XXI.- Душанбе: Ирфон, 2010.-233с.
5. Искандаров, Қ. Обществено-политические движения в Афганистане (1945-2001 гг.): Дис. ...док. ист.наук/ Қ.Искандаров; Институт востоковедения и письменного наследия Академии наук Республики Таджикистан.-Душанбе,2004.-433с.
6. Коргун В.Н. История Афганиста XX век.-М.: “Крафт+”, 2004.-529с.
7. Мусохибаи Профессор Бурҳониддин Раббонӣ роҷеъ ба ислом ва давлатмехварӣ! [манбаи электронӣ]. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id> (санаи муроҷиат: 29.01.2022).
8. Назаров, Ҳ. Мақоми тоҷикон дар таърихи Афғонистон. - Душанбе: Дониш, 1998.-656с.
9. Рашид, А. Талибан: Ислам, нефть и новая Большая игра в Центр. Азии/Ахмед Рашид; [Пер. с англ.: М. В. Поваляев]. - М. : Библион-Рус. кн., 2003. – 361 с.
- 10.Чой Раббонӣ ва Масъуд холист//Фараж.-2017.-2 окт. [манбаи электронӣ]. URL: <https://faraj.tj/sahifai-asosy/jahon/oji-mas-ud-va-rabbon-kholist> (санаи муроҷиат: 26.01.2022).
- 11.Таърихи мулҳаси Афғонистон. Аз пайдоиши инсон то ҳукумати ваҳдати миллӣ[манбаи электронӣ]. URL: <http://afghist.blogspot.com/> (санаи муроҷиат: 20.02.2022).
- 12.Press conference by President Rabbani of Afganistan.09/06-1998. [манбаи электронӣ]. URL: <https://www.un.org/press/en/1998/19980609.afghan.html> (санаи муроҷиат: 12.02.2022).

REFERENCES:

1. Iskandarov, Q. Tajiks of Afghanistan in the process of ethnic and political competition of the country / Q. Iskandarov // Bulletin of the Tajik National University. -2017.-No.3/6.-P.12-20.
2. Iskandarov, K. Afghanistan in the period of government of national unity. - Dushanbe: Knowledge, 2021. - 352 p.
3. Iskandarov Q. Now the Taliban are praying for the Americans to return to Afghanistan / Q. Iskandarov // Millat.-2021.- 17 Dec. [electronic resource]. URL: <http://www.millat.tj/articles/musohiba/5436-olo-tolibon-duo-mekunand-ki-amrikoi-o-ba-af-istonist-bargardand.html> (The date of appeal: 26.02.2022).
4. Iskandarov, K. Afghanistan at the beginning of the 21th century.- Dushanbe: Cognition, 2010.-233 p.
5. Iskandarov, K. Social and political movements in Afghanistan (1945-2001): doctoral dissertation in history / K. Iskandarov; Institute of Oriental Studies and Written Heritage of the Academy of Sciences of the Republic of Tajikistan.-Dushanbe, 2004. - 433 p.
6. Korgun V.N. History of Afghanistan XX century.-M.: Kraft+, 2004. - 529 p.
- 7.Interview of Professor Burhoniddin Rabbani about Islam and state-orientedness! [electronic resource]. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id> (The date of appeal: 29.01.2022).
8. Nazarov, Kh. The status of Tajiks in the history of Afghanistan.-Dushanbe: Knowledge, 1998.-656p.
9. Rashid, A. Taliban: Islam, oil and the new big game in the Center. Asia/Ahmed Rashid; [Per. English: M. V. Povalyaev]. - M.: Biblion., 2003. - 361 p.
- 10.The place of Rabbani and Masoud is empty//Faraj.-2017.-2 Oct. [electronic resource]. URL: <https://faraj.tj/sahifai-asosy/jahon/oji-mas-ud-va-rabbon-kholist> (The date of appeal: 26.01.2022).
- 11.Special history of Afghanistan. From the origin of man to the government of national unity [electronic resource]. URL: <http://afghist.blogspot.com/> (The date of appeal: 20.02.2022).
12. Press conference by President Rabbani of Afghanistan. 09/06-1998. [electronic resource]. URL: <https://www.un.org/press/en/1998/19980609.afghan.html> (The date of appeal: 12.02.2022).